

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

40. Tretja v srednjih šolah potrebna knjiga je bila c) Kujiževna povestnica ali Slovstvena zgodovina. — Pervi, kateri je slovenski popisal slovstvo slovensko, je bil Matija Majer in to v Drobtincah l. 1849 str. 202—216. — Metelko je v latinskih razredih od IV. do VIII. učil največ slovnico; v VIII. je vendar že l. 1851 nekoliko povedal nam iz kujiževne zgodovine slovenske, dasi malo, p. o Cirilu in Metodu, Maksimu, Marku Pohlinu itd.

L. 1853 ga v nekterih jezikoslovnih rečeh v pismu 27. aprila sveta poprosi verli Anton Janežič, ter mu piše: „Ker nimamo prav pripravne v slov. jeziku spisane slovnice za gimnazije, sem jo po zgledu Vaše izverstne gramatike sestavil. Poslal sem jo že dr. Miklošiču, kateri jo je pregledal in mi jo že spet nazaj poslal. Serčno bi želel, če bi jo tudi Vi pregledati blagovolili, da se kaj napčnega ne spodrine. Tudi slovstveno zgodovino hočem jej na koncu pridjati in jo tako šolam pripravno storiti. Prosim Vas, mi taj naznaniti, ali Vam smem rokopis poslati“ — z vsim spoštovanjem itd. — In že v dveh mescih mu je zopet pisal:

Visoko častiti gospod!

Po Vašem dovoljenji Vam pošljem tū drugi oddelk slovnice (glagol, predlog, prirečje, vez in medmet), da bi ga blagovoljno pregledali in popravili. Posebno prosim pri glagoli paziti, ali nisem kaj glavnega izpustil ali kaj napak povedal. Ravno zategadel ga še nisem prepisati dal. Izobraževanje 2. preteklega in terpivno-preteklega priložaja bom že popravil. Po Vašem nasvetu bom skladnjo v 2. poglavji podal. Kakor rokopis hitro pregledate, ga mi prosim nazaj poslati. Ob enem Vam pošljem 3. del Katekizma. Na koncu Vas še enkrat prosim, mi moje prošnje ne zameriti. Zdravstvujte!

Vaš

V Celovcu 20. junija 1853.

ponižni sluga

Ant. Janežič.

Tisto leto je v Janežičevi „Slovenski Bčeli“ prišla na svetlo „Slovenska slovstvena zgodovina“, ktero je precej obširno, vzlasti staro glagoliško in cirilsko, spisal posebno po razlaganji g. prof. Metelkota, po Šafařiku in Jungmanu iskreni Ivan Valjavec. O Metelkotovi slovnici str. 214 na pr. še posebej pravi: „Pogostoma se ima jemati v roke, z vednim premislkom in večkrat in večkrat brati; potem še le pravi sad obrodi in podá sladek vžitek poterpežljivemu bravcu“. Polglasnik Metelkotov je že marsikterega zbudil k premišljevanju, ki je s smehom to slovnico v roke vzel, in blagor Slovincu, ki je bil po njem zbujen. Gotovo je njegov jezik čist in gladak, lep in pravilen. Od kod si je naš mojster Koseski tako moč, gotovost in lahkoto v slovenskem

jeziku, v njega stavbi besed in v izrazu govora pridobil, da njegov jezik zdaj gromi kot reka pri visocem vodopadu, zdaj šumlja kot med lahnim vetercem peresa na olši v gaji, da teče tukaj mirno, tam mogočno, da zveni kot glas srebrá? Z nikomur drugim si ni prilastil tacega vladanja, kakor s pogostim branjem imenovane slovnice, kar nam je tudi sam g. Metelko pri razlaganju ove zgodovine pravil. Naš globokoumni g. Podgorski kaže z mogočnostjo in krasoto, ki ju vidimo v njegovih lepih sestavkih, da je njegov slovenski jezik na podlagi Metelkotove slovnice sozidan, da vé za sleherni kot tega mogočnega poslopja. Naš verli narodni g. Poženčan in izverstni g. Verne; v spisih obeh teh mož, kdo ne vé, od kod izverstnost in blagozvučnost v njunem jezici.

Pravila slovnice so iz naroda vzete; zato je pa tudi delo kot čisto zlato, in one so jej ravno zato obveljavo v narodu zagotovile. Po njej so se z malimi izjemki ravnali vsi pisatelji, kar jih vidimo na slovstvenem našem polji po letu 1825, in dandanašnje so spisi po Metelkotovi slovnici spisani zares naj lepši in čistejši, akoravno imajo po drugih ravnalih sestavljeni tudi visoko eni celó neprecenljivo vrednost^a.

Pri tej priložnosti prosimo vse slovenske rodoljube, piše v pristavku k Valjavčevi slovstveni zgodovini str. 108 vredništvo, da bi nam, kar morebiti napčnega ali pomanjkljivega najdejo, čim beržej naznaniti blagovolili, da bi se tako s časom popolna slovstvena zgodovina sestaviti in posebej izdati zamogla. In res, koj naslednje leto pride na svetlo „Slovenska slovnica (str. 1—114) s kratkim pregledom slovenskega slovstva (115—156), ter z malim cirilskim in glagoliškim berilom (str. 157—182) za Slovence“. Spisal Anton Janežič. V Celovcu, 1854. 8. VI. str. 182. — Kakor se Bl. Potočnik l. 1849 v svoji slovnici hvaležno spominja Metelkove, tako tudi Janežič v svoji drugi in tretji izdavi l. 1864, v prvi pa mu daje iskreno zahvalo, da je z Miklošičem tudi Metelko slovnico v rokopisu pregledati in semtertje popraviti blagovolil. „Spisali smo pričujočo slovnico, pravi v predgovoru Janežič pomenljivo, v slovenskem jeziku, ker je nas večletna skušnja prepričala, da vsak nauk, torej tudi jezikoslovni, tam naj lepše in naj veseliše napreduje, kjer se učencom v domačem, ne pa v ptujem jeziku razlaga in razjasnuje. Ravno to željo je tudi naznanilo visoko ministerstvo uka, ki je g. Muršecovo kratko slovensko slovnico začasno za naše gimnazie predpisalo, ako ravno imamo več obširniših in prav izverstnih v nemškem jeziku sestavljenih slovenskih slovníc. — Pregled slovenskega slovstva smo sestavili posebno po Majarjevem in J. Valjavcovem spisu, za prvo potrebo. Podlaga je zastavljena, na ktere se da potem daleč zidati in pomanjkljivo dopolnovati“.